

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВЧИХ АКТІВ І НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТІВ ЩОДО РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ

Денис Натеса,

аспірант лабораторії технологій професійного навчання Інституту професійної освіти НАПН України, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0009-0001-1744-3209>

Анотація. Серед пріоритетів стратегій, концепцій і програм повоєнного відновлення України значна роль відводиться будівельній галузі. Важливо своєчасно забезпечити якісну підготовку майбутніх кваліфікованих робітників закладів професійної (професійно-технічної) освіти означеної галузі. Актуалізується розвиток правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі для забезпечення їхньої здатності формувати в здобувачів освіти правову компетентність з дотриманням ними питань регулювання відносин на будівельному ринку за майбутньої динаміки розвитку будівництва в Україні.

Ключові слова: професійна освіта, педагог професійного навчання, правова компетентність.

ANALYSIS OF LEGISLATIVE ACTS AND REGULATORY-LEGAL DOCUMENTS REGARDING THE DEVELOPMENT OF LEGAL COMPETENCE OF VOCATIONAL TRAINING TEACHERS AT VOCATIONAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF CONSTRUCTION INDUSTRY

Denys Natesa,

Postgraduate Student, of the Laboratory of Vocational Training Technologies of the Institute of Vocational Education of NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. Among the priorities of strategies, concepts and programs of the post-war reconstruction of Ukraine, a significant role is assigned to the construction industry. It is important to provide high-quality training of students of professional (vocational and technical) educational institutions in due time. Development of legal competence of vocational training teachers in vocational educational institutions of construction industry is being updated to ensure their ability to form students' legal competence with their compliance with the issues of regulation of relations in construction market for future dynamics of construction development in Ukraine.

Keywords: vocational education, vocational education teacher, legal competence.

Сучасний воєнний стан України, потреба у відновленні та подальшому розвитку інфраструктури країни тісно пов'язані з будівельною галуззю, що суттєвою мірою детермінує культурні засади й морально-ціннісні пріоритети соціуму. Це актуалізує потребу у формуванні правової компетентності особистості, зокрема майбутніх фахівців будівельної галузі, що наповнене глобальним змістом в умовах посилення антропогенного тиску на природу, неконтрольованої споживчої практики, порушення рівноваги й пошкодження регенераційних природних механізмів та неможливості ліквідації наслідків в умовах повномасштабного вторгнення росії.

В оприлюднених Київською школою економіки (KSE Institute) даних стверджується, що «загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через

повномасштабне вторгнення росії, за підсумками червня 2023 року оцінюється у \$150,5 млрд (за вартістю заміщення). Ця оцінка враховує також обрахунки експертів проєкту «Росія заплатить» збитків інфраструктури України, які спричинив підриг рф Каховської ГЕС у червні 2023 року» (KSE: загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, перевищила \$150 млрд).

У процесі реалізації «Програми з відновлення України» заплановано виконати 83 проєкти з відновлення та будівництва інфраструктурних об'єктів для забезпечення повноцінного життя в територіальних громадах на деокупованих територіях у Житомирській, Київській, Сумській та Чернігівській областях, а також на Вінниччині, Дніпропетровщині, Кіровоградщині, Одещині, Полтавщині та Черкащині. Насамперед відновлюватимуться школи, дитячі садочки, лікарні, ЦНАПи, об'єкти тепло-, водопостачання та водовідведення. Відбудова передбачає урахування вимог безбар'єрності та енергоефективності, дотримання нормативних вимог Європейського Союзу (Програма з відновлення України, 2022).

Актуалізований у дослідженні розвиток правової компетентності викладачів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі забезпечить здатність сформуванню у здобувачів освіти правову компетентність особистості, що дозволить працювати на підприємствах будівельної галузі України за майбутньої динаміки розвитку будівництва з дотриманням питань правового регулювання відносин на будівельному ринку, регламентації діяльності його суб'єктів, зокрема й аспектів дозвільної системи. Термін «правове регулювання» пов'язуємо із сукупністю різноманітних форм і засобів юридичного впливу держави на поведінку учасників соціальних відносин, що здійснюється з метою підкорення цієї поведінки встановленому в суспільстві правопорядку.

Аналіз законодавчих актів і нормативно-правових документів щодо розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання, на нашу думку, доцільно розпочати з визначення мети професійної освіти. Так, відповідно до Закону України «Про освіту», *мета професійної (професійно-технічної) освіти* ототожнена із формуванням та розвитком фахових компетентностей особи, необхідність яких обумовлена професійною діяльністю в умовах певної спеціальності у відповідній галузі, забезпеченням її конкурентоспроможності на ринку праці, мобільністю та перспективністю кар'єрного зросту в неперервній освіті (2017).

Професійне (професійно-технічне) навчання в ролі складової професійної (професійно-технічної) освіти пов'язане з формуванням і розвитком професійних компетентностей здобувачів освіти, котрі потрібні для фахової діяльності за певною спеціальністю у відповідній галузі, забезпеченням її конкурентоспроможності на ринку праці, мобільністю майбутніх фахівців будівельної галузі та перспективами кар'єрного розвитку (Про професійну (професійно-технічну) освіту, 1998; Каленський, 2018).

Освітній процес у закладах професійної (професійно-технічної) освіти будівельної галузі та оцінювання якості професійної підготовки здобувачів освіти (Радкевич та ін., 2018) здійснюють педагогічні працівники: викладачі, педагоги професійного навчання, вихователі, майстри виробничого навчання тощо.

Педагогічні працівники, відповідно до законодавства, це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну та організаційну діяльність (Про вищу освіту, 2014).

Педагогами закладів професійної освіти названо осіб з відповідною професійною освітою та професійно-педагогічною підготовкою, моральними якостями і належним фізичним станом, що уможлиблює виконання ними обов'язків педагогічного працівника, реалізацію

державної політики у сфері освіти і науки відповідної галузі (Про професійну (професійно-технічну) освіту, 1998).

Професійний розвиток працівників ототожнено з підвищенням їхньої конкурентоздатності згідно із суспільними потребами, сприянням роботодавцеві в результативному застосовуванні праці та забезпеченні набуття працівниками відповідного фахового рівня (Про професійний розвиток працівників, 2012).

Професійному розвитку передують формування професійної компетентності майбутнього фахівця. Національна рамка кваліфікацій витлумачує термін «компетентність» як «динамічну комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» (Про затвердження Національної рамки кваліфікацій, 2011).

Професійний стандарт «Педагог професійного навчання» до загальних компетентностей означеного фахівця відносить, зокрема, такі: здатність адаптуватися до умов освітнього середовища; нести персональну відповідальність щодо інтелектуальної та культурної власності і результатів прийняття професійних рішень; виконувати звичні професійні дії ефективнішим способом; дотримуватися правил охорони праці, безпеки життєдіяльності та цивільного захисту; діяти як відповідальний громадянин і брати участь у соціальному житті; реалізовувати свої права і обов'язки, усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку тощо (Педагог професійного навчання, 2022; Каленський, 2017).

Серед професійних компетентностей педагогів професійного навчання (за трудовою дією або групою трудових дій) вищеназваний стандарт до трудових функцій планування освітнього процесу відносить планування занять із професійно-теоретичної та професійно-практичної підготовки; планування освітнього процесу в нестандартних умовах. Трудова функція «Здійснення освітнього процесу» передбачає сформованості таких професійних компетентностей: формування змісту освітніх компонентів згідно з вимогами освітніх стандартів/програм; створення безпечного освітнього середовища за дотримання правил безпеки життєдіяльності, охорони праці та цивільного захисту тощо. Актуальною в означеному дослідженні є і трудова функція «Здійснення проєктної діяльності», оскільки за сучасного реформування професійної (професійно-технічної) освіти в Україні та залучення коштів Євросоюзу як у попередньо названий процес, так і в майбутню повоєнну відбудову України участь у проєктній діяльності стане неодмінною. Реалізація цієї трудової функції передбачає наявність таких професійних компетентностей педагогів професійного навчання: здатність здійснення проєктної діяльності у сфері освіти; реалізації національних та міжнародних проєктів у сфері освіти та партнерства (Kulalaieva et al., 2020).

Значущості в сучасних реаліях набуває і трудова функція «Консультавання з кар'єрного розвитку здобувачів освіти», котра передбачає сформованість у педагогів професійного навчання таких професійних компетентностей, як консультавання здобувачів освіти з кар'єрного розвитку; підтримування зв'язків з підприємствами, організаціями щодо планування кар'єрного розвитку здобувачів освіти (Педагог професійного навчання, 2022).

Усі виокремлені вище загальні й професійні компетентності педагогів професійного навчання передбачають, на нашу думку, сформованість їхньої правової компетентності як основи для правового здійснення та супроводження освітнього процесу з підготовки замовників освітніх послуг у закладах професійної освіти будівельної галузі.

З огляду на здійснений попередньо аналіз під *правовою компетентністю педагогів професійного навчання* розуміємо таке системне утворення, що інтегрує знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості щодо їхньої здатності володіти правом у професійно-педагогічній діяльності відповідно до переліку трудових функцій (професійних компетентностей за трудовою дією або групою трудових дій); усвідомлювати дієвість законів та підзаконних актів для реалізації навчальних і виховних функцій; розуміти принципи права учасників освітнього процесу та способи правового регулювання їхніх стосунків, формувати в здобувачів освіти правову компетентність (зокрема, з дотримання ними питань правового регулювання відносин на будівельному ринку за майбутньої динаміки розвитку будівництва в Україні).

Таким чином, здійснений нами аналіз законодавчих актів і нормативно-правових документів щодо розвитку правової компетентності педагогів професійного навчання закладів професійної освіти будівельної галузі підтвердив їхню системну розробленість.

Професійно-теоретично підготовка здобувачів освіти в закладах професійної освіти будівельної галузі передбачає формування високого рівня правової свідомості та володіння достатніми знаннями про систему сучасного законодавства. Особливої актуальності ця проблема набуває для повоєнного екоорієнтованого (Гайдук та ін., 2022; Каленський, 2022) відновлення України, у якому будівельній галузі відводиться значна роль.

Список посилань

Каленський, А. А. (2017). Фахова передвища освіта: концептуальні засади стандартизації підготовки молодших спеціалістів. *Науковий вісник Національного ун-ту біоресурсів і природокористування України. Серія «Педагогіка. Психологія. Філософія»*, 277, 101-105.

Каленський, А. А. (2018). Методологічні підходи до стандартизації змісту професійної освіти. *Науковий вісник Інституту професійно-технічної освіти НАПН України. Професійна педагогіка*, 16, 27-33.

Каленський, А. А. (2022). Концептуальні засади екоорієнтованих педагогічних технологій у професійній (професійно-технічній) освіті. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: педагогічні науки*, 1(48), 87-94.

Професійний стандарт. Педагог професійного навчання. (2022). Київ: Інститут професійної освіти Національної академії педагогічних наук України. https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/521-pedagog_profesijnogo_navcanna.pdf

Верховна Рада України. (2014). *Про вищу освіту: Закон України № 1556-VII*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Програма з відновлення України. (2022). <https://www.kmu.gov.ua/news/prohrama-z-vidnovlennia-ukrainy-uriad-rozpodilyv-subventsiiu-na-realizatsiiu-83-proektiv-u-10-oblastiakh>

Верховна Рада України. (2017). *Про освіту: Закон України № 2145-VIII*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Верховна Рада України. (2012). *Про професійний розвиток працівників: Закон України № 4312-VI*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>

Верховна Рада України. (1998). *Про професійну (професійно-технічну) освіту: Закон України № 103/98-ВР*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80#Text>

Кабінет Міністрів України. (2011). *Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: постанова № 1341*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>

Кабінет Міністрів України. (2015). *Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: постанова № 266*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/266-2015-%D0%BF#Text>

KSE: загальна сума прямих збитків, завдана інфраструктурі України через війну, перевищила \$150 млрд. <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-zavdana-infrastrukturi-ukrayini-cherez-viynu-za-pidsumkami-chervnyya-2023-roku-perevishhila-150-mlrd/>

Гайдук, О. В., Герлянд, Т. М., Каленський, А. А. & Пятничук, Т. В. (2022). *Розроблення й застосування екоорієнтованих педагогічних технологій для професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників будівельної, аграрної галузей та сфери ресторанного господарства: методичний посібник*. ІПО НАПН України.

Радкевич, В. О., Пуховська, Л. П., Бородієнко, О. В., Радкевич, О. П., Базелюк, Н. В., Корчинська, Н. М. & Лей С. О. (2018). *Системи оцінювання якості професійної освіти і навчання в країнах Європейського Союзу: монографія*. Полісся.

Kulalaieva, N., Gerliand, T., Kalenskyi, A., Romanova, H., & Miroshnichenko, V. (2020). Monitoring and Usage of Project Technologies in Vocational (Vocational-Technical) Education Institutions. *BRAIN: Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 11(2), 243-259.